

Міжнародне право

УДК 339.7:341.24

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18129610>

**Розвиток валютної інтеграції в межах регіональних об'єднань:
міжнародно-правові аспекти**

Шереметьєва Ольга Юріївна,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного
права, європейської та євроатлантичної інтеграції
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-6657-7214>

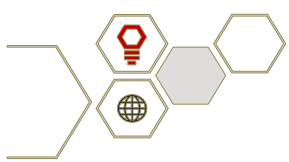
Снігур Вікторія Василівна,

студентка IV курсу бакалаврату спеціальності 293 Міжнародне право К
їївський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

Прийнято: 20.12.2025 | Опубліковано: 31.12.2025

Анотація: Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі валютної інтеграції як ключового чинника формування глобальної валютно-фінансової системи та забезпечення економічної стабільності у світі. В умовах посилення процесів регіоналізації міжнародних економічних відносин валютна інтеграція постає не лише економічним, а й міжнародно-правовим явищем, що потребує комплексного аналізу.

Мета статті полягає в тому, щоб на підставі комплексного дослідження розвитку валютної інтеграції в межах регіональних об'єднань, виявити закономірності її еволюції та охарактеризувати окремі складові міжнародно-

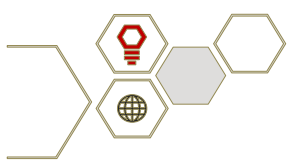

правових механізмів, які регламентують функціонування валютних союзів у різних регіонах світу.

Методологія дослідження ґрунтується на використанні системно-історичного, порівняльно-правового, аналітичного та формально-юридичного методів, що дозволило простежити розвиток валютної інтеграції від античних монетних союзів до сучасних наднаціональних валютних систем.

Джерельну базу становлять міжнародні договори, нормативно-правові акти регіональних об'єднань, документи міжнародних валютно-фінансових інституцій та наукові праці провідних дослідників.

Результати дослідження засвідчують, що валютна інтеграція розвивалася поетапно: від створення локальних монетних союзів у Давній Греції та середньовічній Європі до формування повноцінних валютних союзів XIX–XX ст., та сучасних найвищих форм інтеграції – економічного та валютного союзу. Особливого розвитку процес набув у межах Європейського Союзу, де інституціоналізація Європейського центрального банку та запровадження євро стали взірцем глибокої валютної інтеграції, заснованої на міжнародно-правових принципах Маастрихтського договору. Проаналізовано досвід валютних союзів Західної Африки, зокрема трансформацію франка КФА у валюту Еко, що символізує прагнення до економічної самостійності країн африканського континенту, а також тенденції валютної інтеграції в Азійсько-Тихоокеанському регіоні у межах ініціативи АСЕАН+3. Розкрито роль Міжнародного валютного фонду, Банку міжнародних розрахунків та Світового банку у створенні правової основи міжнародної валютної співпраці. Встановлено, що валютна інтеграція сприяє зниженню транзакційних витрат, зміцненню регіональних ринків капіталу, зменшенню впливу валютних ризиків на результати зовнішньоекономічної діяльності та підвищенню конкурентоспроможності національних економік, але водночас супроводжується обмеженням валютного суверенітету держав, а також

можливостей держав стимулювати розвиток національної економіки за допомогою валютно-фінансових засобів.

У висновках підкреслено, що валютна інтеграція є складним багаторівневим процесом, у якому поєднуються економічні вигоди з політико-правовими викликами. Вона ґрунтується на балансі між національними інтересами та потребою у спільному міжнародно-правовому регулюванні валютно-фінансових процесів. Міжнародно-правові аспекти цього явища передбачають формування системи наднаціональних норм і механізмів координації, здатних забезпечити стабільність і передбачуваність регіональних валютних систем. Подальші дослідження доцільно спрямувати на порівняльний аналіз ефективності міжнародно-правових механізмів, що регламентують функціонування валютних союзів у різних регіонах світу, та визначення перспектив участі України у регіональних і глобальних валютно-фінансових ініціативах.

Ключові слова: валютна інтеграція, міжнародно-правове регулювання, міжнародно-правові механізми, валютний союз, міжнародні валютні організації, спільна валюта, євро, регіональні об'єднання.

Evolution of currency integration within regional associations: International legal aspects

Olga Sheremetieva,

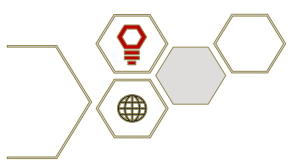
Associate Professor (PhD in Law),

Associate Professor of the Department of International Law,

European and Euro-Atlantic Integration

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-6657-7214>

Viktoriia Snihur,

4th year bachelor's degree student, specialty 293 International Law

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine

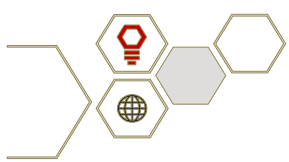
Abstract: The relevance of the study is due to the growing role of currency integration as a key factor in the formation of the global currency and financial system and ensuring economic stability in the world. In the context of increasing regionalization processes in international economic relations, currency integration appears not only as an economic but also as an international legal phenomenon that requires comprehensive analysis.

The purpose of the article is to identify the patterns of its evolution and characterize individual components of international legal mechanisms that regulate the functioning of monetary unions in different regions of the world, based on a comprehensive study of the development of currency integration within regional associations.

The research methodology is based on the use of systemic-historical, comparative-legal, analytical, and formal-legal methods, which allowed us to trace the evolution of currency integration from ancient monetary unions to modern supranational currency systems.

The source base consists of international treaties, regulatory legal acts of regional associations, documents of international currency and financial institutions, and scientific works of leading researchers.

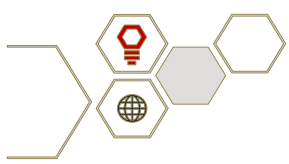
The results of the research show that currency integration developed in stages: from the creation of local monetary unions in Ancient Greece and medieval Europe to the formation of full-fledged monetary unions in the 19th–20th centuries, and the modern highest forms of integration - economic and monetary union. The process has developed particularly well within the European Union, where the institutionalization of the European Central Bank and the introduction of the euro have become a model of deep currency integration based on the international legal

principles of the Maastricht Treaty. The experience of West African monetary unions is analyzed, in particular the transformation of the CFA franc into the Eco currency, which symbolizes the desire for economic independence of the countries of the African continent, as well as the trends of currency integration in the Asia-Pacific region within the framework of the ASEAN+3 initiative. The role of the International Monetary Fund, the Bank for International Settlements, and the World Bank in creating the legal framework for international currency cooperation is revealed. It has been established that currency integration contributes to reducing transaction costs, strengthening regional capital markets, reducing the impact of currency risks on the results of foreign economic activity, and increasing the competitiveness of national economies, but at the same time it is accompanied by restrictions on the currency sovereignty of states, as well as on the ability of states to stimulate the development of the national economy using monetary and financial means.

The conclusions emphasize that currency integration is a complex multi-level process that combines economic benefits with political and legal challenges. It is based on a balance between national interests and the need for joint international legal regulation of monetary and financial processes. The international legal aspects of this phenomenon involve the formation of a system of supranational norms and coordination mechanisms capable of ensuring the stability and predictability of regional currency systems. It is advisable to direct further research towards a comparative analysis of the effectiveness of international legal mechanisms that regulate the functioning of monetary unions in different regions of the world, and to determine the prospects for Ukraine's participation in regional and global monetary and financial initiatives.

Keywords: currency integration, international legal regulation, international legal mechanisms, monetary union, international monetary organizations, common currency, euro, regional associations.

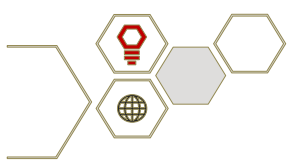

Постановка проблеми. Проблема валютної інтеграції в межах регіональних об'єднань набуває особливої актуальності в умовах зростання валютної та фінансової нестабільності, посилення регіоналізації світової економіки, а також недостатньої розробленості правових моделей валютної інтеграції у науковій юридичній літературі, що свідчить про те, що наука в цьому напрямі доволі часто відстає від практики. Валютна інтеграція, виходячи за межі економічної співпраці, стає інструментом політичної та правової консолідації держав, однак водночас породжує ризики втрати валютного суверенітету й нерівномірності економічного розвитку учасників.

Загальна проблема на шляху валютної інтеграції полягає у відсутності збалансованої міжнародно-правової моделі, яка б поєднувала ефективність валютної інтеграції з дотриманням принципів державного суверенітету та валютно-фінансової стабільності. Незважаючи на наявність доволі успішних прикладів — зокрема, Європейського валютного союзу чи Західноафриканського економічного і валютного союзу, — більшість регіонів стикаються з інституційними та правовими труднощами, що стримують поглиблення валютної взаємодії.

Зв'язок проблеми з науковими та практичними завданнями полягає у необхідності удосконалення правових механізмів координації валютної політики держав, узгоджених міжнародно-правових стандартів регулювання валютних процесів та забезпечення валютно-фінансової стійкості регіонів. Наукове осмислення цих питань сприятиме формуванню сучасної доктрини міжнародного валютного права та визначенню перспектив участі України у регіональних валютних ініціативах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання валютної інтеграції та її міжнародно-правових аспектів досліджувалися у працях як українських, так і зарубіжних авторів. Класичні праці L. Allen [1], H. Willis [2], E. Döring [3] та S. Andersen [4] висвітлюють еволюцію грошово-валютних систем, закладаючи теоретичне підґрунтя для сучасних концепцій валютної інтеграції.

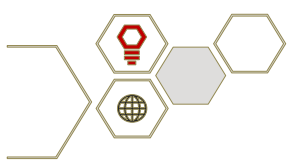

Серед сучасних досліджень, присвячених практичним аспектам валютного об'єднання, А. Верига [5] та Т. Приступа [6] аналізують перспективи участі України у європейських валютно-фінансових механізмах. А. Шлапак [7] і Д. Казарінов [8] розглядають досвід валютної інтеграції у Південно-Східній Азії та Західній Африці, наголошуючи на значенні правового регулювання та інституційної стабільності.

Матеріали МВФ, а також офіційні джерела Західноафриканського економічного і валютного союзу і Організації Східнокарибських держав, демонструють різні моделі валютних союзів. У цьому контексті S. Edwards [9] досліджує вплив зовнішніх чинників на ефективність валютних союзів у Латинській Америці.

Водночас українські вчені-правники заклали підґрунтя для проведеного у цій статті дослідження. У роботах С. Савчук та А. Ставнійчук [10] розкрито історичне становлення міжнародно-правових стандартів банківської діяльності як основи для формування інтеграційних валютних систем. Ю. Савчук [11] і С. Боринець [12] аналізують етапи розвитку Європейського економічного і валютного союзу, визначаючи економіко-правові чинники його становлення.

Також українські вчені-юристи вивчали правову інтеграцію, правові основи інтеграції до ЄС та європейське право, що регулює, зокрема і питання валютної інтеграції. Серед сучасного наукового доробку представників правової науки, можна відмітити праці І.В. Яковюк, який досліджував правову інтеграцію як фактор розвитку української державності та її правової системи, а також правові основи інтеграції до ЄС [13]. М. Хаустова [14] та Л. Луць [15] досліджували загальнотеоретичні аспекти правової інтеграції. І. Дахно досліджував міжнародні економічні взаємовідносини, підкреслюючи роль фінансової взаємозалежності держав у процесі інтеграції [16]. М. Баймуратов та Ю. Хоббі вивчали модифікацію державного суверенітету в умовах європейської інтеграції в контексті взаємовідносин Європейського Союзу з

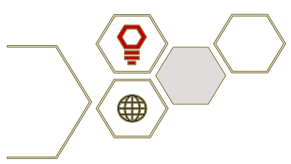
державами-членами [17]. Під керівництвом Муравйова В.І. було проведено ґрунтовні дослідження європейського права в цілому, включаючи і питання інтеграційного характеру [18]. Також правники досліджували і правові засади співробітництва України з європейськими валютними організаціями та їхню роль у розвитку євроінтеграційних процесів [19].

Попри доволі значну наукову розробку теми, проведену здебільшого економістами, залишаються недостатньо дослідженими питання міжнародно-правового узгодження валютної політики між державами-членами інтеграційних об'єднань, а також баланс між валютним суверенітетом і наднаціональним регулюванням. У цій статті робиться спроба заповнити цю прогалину через аналіз розвитку валютної інтеграції в межах регіональних об'єднань, фокусуючись на міжнародно-правових аспектах.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Попри значну кількість наукових праць, присвячених валютній інтеграції, залишається низка аспектів, що потребують подальшого дослідження. Передусім не визначено універсальної міжнародно-правової моделі координації валютної політики між державами в межах регіональних об'єднань, яка б забезпечувала баланс між економічною ефективністю та збереженням валютного суверенітету. Недостатньо досліджено питання правового статусу наднаціональних валютних інституцій, механізмів контролю за виконанням інтеграційних зобов'язань і відповідальності держав у разі порушення валютних домовленостей.

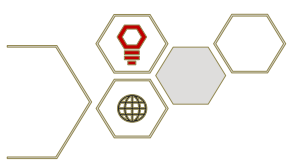
Окремої уваги потребує аналіз правових механізмів реагування валютних союзів на валютні і фінансові кризи та зовнішні впливи, а також узгодження норм національного валютного права з міжнародним валютним правом та міжнародними стандартами банківського регулювання. Відсутність системного підходу до цих проблем обумовлена тим, що більшість досліджень зосереджуються переважно на економічних, а не правових аспектах інтеграції.

Запропоноване дослідження спрямоване на уточнення правових засад регіональної валютної інтеграції, визначення ключових механізмів її міжнародно-правового регулювання та окреслення напрямів подальшої еволюції регіональних валютних систем. Реалізація зазначених завдань дозволить узагальнити наявні підходи до правового регулювання валютної інтеграції, уточнити її концептуальні основи та сприятиме формуванню науково обґрунтованої моделі розвитку регіональних валютних союзів. Також проведене дослідження сприятиме подальшим науковим розробкам у вирішенні виділених проблем та заповненні існуючих прогалин у осмисленні теорії та практики валютної інтеграції та її правового забезпечення.

Мета статті полягає в тому, щоб на підставі комплексного дослідження розвитку валютної інтеграції в межах регіональних об'єднань, виявити закономірності її еволюції та охарактеризувати окремі складові міжнародно-правових механізмів, які регламентують функціонування валютних союзів у різних регіонах світу.

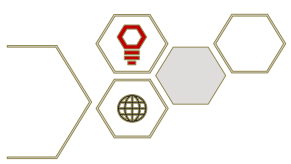
Виклад основного матеріалу дослідження. Історичні витоки валютної інтеграції в європейському регіоні простежуються ще з часів античності. Одними з перших міжнародних угод у сфері грошового обігу були договори між полісами Стародавньої Греції про створення монетних союзів. На той час власні монети випускали понад тисячу полісів, що ускладнювало торгівлю та фінансові розрахунки між ними. Для вирішення цих проблем монетні союзи встановлювали єдині стандарти виготовлення грошей - однаковий зразок, вагу та номінали монет. Така уніфікація дозволяла визнавати їх платіжним засобом на території всіх учасників монетного союзу. Також, варто зауважити, що іноді створення монетного союзу було частиною політичних чи військових угод, укладених між правителями країн стародавнього світу. Так, деякі дослідники історії становлення та розвитку міжнародно-правових стандартів банківської діяльності нараховують близько десяти таких союзів, серед яких найвідомішими були Делойський монетний союз (V ст. до н.е., понад 200

полісів на чолі з Афінами), Ахейський монетний союз (279-146 рр. до н.е., Коринф і ще 43 поліси) та Мілетський монетний союз (V ст. до н.е., об'єднував міста Малої Азії, зокрема Мілет, Самос і Хіос) [10].

У Середньовіччі розвиток валютної інтеграції європейських країн продовжувався через формування монетних союзів у Центральній Європі. З середини XIII століття вільні міста, князівства та графства сучасних Німеччини, Австрії та Швейцарії укладали угоди про спільні грошові стандарти. Серед них - Вендський монетний союз, Рейнський монетний союз (Союз рейнських курфюрстів), Перший та Другий швабські монетні союзи, Майнц-Пфальцський пфеннінговий союз та інші. Найбільш відомим був Вендський монетний союз (1379-1569 рр.), який мав спільну валюту - віттен, що карбувався на основі любекської марки, та фактично став одним із перших прообразів сучасних валютних союзів. Окремі дослідники називають його "давнім предком" сучасного європейського валютного союзу в рамках ЄС [1, с. 434]. Проте більшість монетних союзів середньовічного періоду в європейському регіоні припинили діяльність після того, як їхні учасники приєдналися до Аугсбурзьких імперських монетних статутів 1551 та 1559 років, спрямованих на запровадження єдиної монетної системи в межах Священної Римської імперії [3, с. 20].

У Новий час в Європі розпочався більш активний розвиток міжнародної торгівлі, як між самими європейськими країнами, так і між ними та іншими регіонами світу. А, отже, зростання міжнародної торгівлі призвело до зростання платіжно-розрахункових операцій, що здійснювалися у різних іноземних валютах, які випускалися різними державами, і відрізнялися за вмістом золота, вагою та іншими характеристиками, що неодмінно і суттєво ускладнювало міжнародні розрахунки по торгівельних операціях. Відповідно з метою покращення ситуації в цій сфері, країнам необхідно було робити кроки у напрямку валютної уніфікації та інтеграції. Так, з'явилися масштабні об'єднання на кшталт Латинського монетного союзу (1865 р.) і

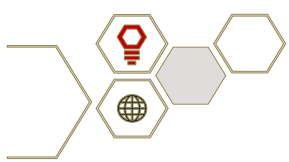

Скандинавського монетного союзу (1872 р.), що працювали на основі золотого або біметалевого стандарту та забезпечували вільний обіг монет між країнами-учасницями. Латинський монетний союз, створений 1865 р. з ініціативи Франції за участі Бельгії, Італії та Швейцарії, став першою універсальною валютною системою, оформленою відповідною міжнародною угодою, яка закріпила певні результати на шляху валютної інтеграції країн-учасниць. Відповідно до укладеної угоди між країнами, його основою став біметалевий стандарт із фіксованим співвідношенням золота й срібла, а монети, виготовлені за цими нормами, визнавалися законним платіжним засобом у всіх країнах-учасниках. До союзу згодом приєдналися інші держави та метрополії з колоніями, а стандарти застосовувалися навіть поза його межами [2, с. 45-46].

У свою чергу, Скандинавський монетний союз, був утворений 1872 р. Данією та Швецією, а з 1875 р. до нього приєдналася Норвегія. Відповідно до укладеної між країнами угоди, союз базувався на золотому стандарті та фактично запровадив спільну валюту - крону. Разом з нею зберігалися національні валюти, приведені до єдиного зразка. Після Першої світової війни Скандинавський монетний союз де-факто поступово втратив чинність, хоча формально-юридичного рішення про його ліквідацію Данія й Норвегія не ухвалювали. Не зважаючи на те, що ці два монетних союзи припинили існування у першій половині XX ст., можна погодитися з думкою, що їхній досвід заклав основу сучасних валютних інтеграційних процесів [4, с. 84].

Крім вищезазначеного, серед найважливіших міжнародних угод XVII–XIX ст. у сфері валютної співпраці держав та грошового обігу варто згадати Ціннську монетну конвенцію 1667 р., Лейпцизьку монетну конвенцію 1690 р., Австро-баварську монетну конвенцію 1753 р. та Мюнхенський монетний договір 1837 р. [10].

Аналіз досвіду валютних союзів, що сформувалися в Європі у XIX столітті, дозволяє визначити ключові умови їхнього ефективного

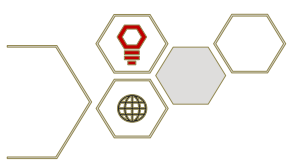

функціонування. В цьому контексті можна погодитися з висновками, Савчук Ю.А., що задля забезпечення ефективного функціонування валютного союзу як одного з найвищих етапів валютної інтеграції, необхідно, по-перше, за відсутності політичної єдності, провідна країна з потужною економікою та геополітичним впливом, здатна підтримувати солідарність з партнерами. По-друге, важливими є центральні інститути, що координують дії учасників, контролюють емісію, фінансову політику та виконання спільних рішень. По-третє, у разі відсутності домінанта, регулювання валютних відносин має базуватися на наднаціональних механізмах та мати досконало розроблений інституційний механізм координації діяльності країн-членів валютного союзу [11, с.58-59].

В XX столітті, одними з перших форм регіональної валютної інтеграції в Європі стали валютні блоки та валютні зони. Валютні блоки виникли під час світової економічної кризи 1929-1933 рр. як об'єднання країн навколо валюти економічно домінуючої держави. Найвідомішими були стерлінговий (1931 р., Велика Британія), доларовий (1933 р., США) та золотий (1933 р., Франція, Бельгія, Нідерланди, Швейцарія, пізніше Італія і Польща) валютні блоки. Формувалися вони переважно стихійно, часто на основі колоніальної чи економічної залежності та оформлювалися відповідними міжнародними угодами між країнами.

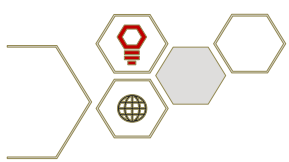
Під час Другої світової війни валютні блоки еволюціонували у валютні зони, тобто валютні об'єднання держав, створені для координації дій у сфері міжнародних валютних відносин. Таким чином, сформувалося шість основних валютних зон: британського фунта стерлінгів, долара США, французького франка, португальського ескудо, іспанської песети, голландського гульдена [12].

Подальший розвиток валютної інтеграції в Європі відбувався через створення та юридичне оформлення наднаціональних систем: Європейського платіжного союзу із міжнародною розрахунковою валютною одиницею

“єпуніт” (ЕРО), Європейської валютної системи з ЕКЮ та, зрештою, Європейського валютного союзу з єдиною валютою - євро, як однієї з найвищих стадій інтеграційних процесів в ЄС.

Розглядаючи розвиток валютної інтеграції в Європейському Союзі, як регіональному інтеграційному об'єднанні, в другій половині XX ст. та в XXI ст., слід зазначити, що перший крок до створення Європейського валютного союзу відбувся ще 1969 року з утворенням відповідного комітету на чолі з прем'єром Люксембургу П. Вернером і Європейського фонду валютної кооперації — попередника майбутнього Європейського центрального банку. Проте нафтова криза 1973 р. відклала реалізацію цього плану. Також негативно вплинули на розвиток європейської інтеграції у валютній сфері у 70-х рр. XX ст., тогочасні проблеми у світовій валютній системі. Відбулася її трансформація на підставі укладеної державами в 1976 р. Ямайської угоди в Кінгстоні та юридичне оформлення основних засад нової сучасної світової валютної системи. Всі ці процеси в світовій економіці та світовій валютній системі дещо загальмували валютну інтеграцію в Європі. Але, вже у 1979 р. було юридично оформлено Європейську валютну систему, спрямовану на стабілізацію валют європейських країн, а також формування резервного фонду. Проте залишалася правова прогалина, оскільки, у засновницьких документах ЄС ця система певний час не відображалася. Основою Європейської валютної системи стали європейська валютна одиниця (European Currency Unit) — ЕКУ (ЕКЮ) — розрахункова валютна одиниця у формі “кошика” валют, а також механізм обмінних курсів, що допускав відхилення лише в межах $\pm 2,25\%$ (для деяких країн допускався дещо більше). Європейському фонду валютної кооперації країни-члени передали в обмін на ЕКЮ п'яту частину свого валютного і золотого запасів. До подальшої реалізації ідеї створення валютного союзу країни Європи повернулися у 1988 р., коли комітет Жака Делора розробив план поетапного створення економічного й валютного союзу. Цей документ став підґрунтям для

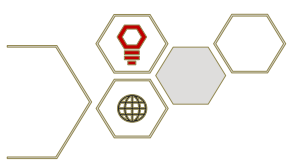

підготовки і прийняття Маастрихтського договору, як правової основи подальшої валютної інтеграції [12].

Маастрихтський договір 1992 р. визначив три етапи формування Європейського Союзу. Перший етап (1990–1993 рр.) передбачав скасування обмежень на рух капіталу й платежів як між державами-членами, так і з третіми країнами. Держави також мали гарантувати стабільність цін та збалансованість державних фінансів. Другий етап (1994–1998 рр.) був спрямований на подолання бюджетних дефіцитів, проблем платіжного балансу та забезпечення незалежності фінансових систем. Створювався Валютний комітет, який наприкінці етапу трансформувався в Економічний і фінансовий комітет. Для переходу до наступного етапу держави повинні були узгодити законодавство про центральні банки з нормами договору та виконати критерії зближення. Третій етап (з 1999 р.) розпочався зі створення Європейської системи центральних банків (ЄСЦБ), яка разом з національними банками має забезпечувати стабільність цін. Водночас було засновано Європейський центральний банк (ЄЦБ) як юридичну особу для управління ЄСЦБ [16].

Відповідно до “критеріїв конвергенції” Маастрихтського договору, Європейський валютний союз спирається на три основні складові:

- євро – спільна валюта країн єврозони (наразі її використовують не всі члени ЄС). Введена в готівковий обіг у 2002 році. Кожна країна ЄС може приєднатися до єврозони за умови виконання встановлених економічних вимог. Для нових членів перехід на євро є обов’язковим;
- інтервенційний курсовий механізм - визначає допустимий діапазон коливань курсів національних валют. У разі виходу за межі цього коридору центральні банки проводять валютні інтервенції;
- взаємне кредитування між центральними банками для підтримки стабільності валютних курсів [5].

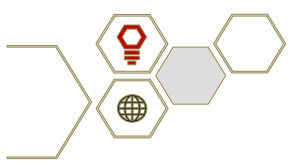

Водночас відповідно до Договору про Європейський Союз 1992 р. (Маастрихтського договору) для вступу до єврозони країни повинні відповідати критеріям конвергенції, а саме: протягом двох років утримувати стабільний курс у межах ERM (Європейський механізм регулювання валютних курсів); мати бюджетний дефіцит не більше 3 % ВВП і державний борг не вище 60 % від ВВП; довгострокові процентні ставки повинні не перевищувати більш ніж на 2 % середній рівень цієї ставки у трьох країнах ЄС із найнижчою інфляцією; інфляція не повинна перевищувати середній показник трьох держав із стабільними цінами більш ніж на 1,5 %; привести у відповідність національне законодавство, що регулює діяльність національного центрального банку та визначає його статус, у відповідність зі Статутом Європейської системи центральних банків та забезпечити його незалежність [6; 20].

Хоча Маастрихтський договір не містить чіткого окремого визначення поняття “валютна інтеграція”, проте встановлює правові засади її реалізації шляхом створення Європейського Союзу, формування економічного та валютного союзу, введенням спільної валюти євро та встановленням критеріїв конвергенції для входження до єврозони. Також, правовим підґрунтям валютної інтеграції в Європейському Союзі слід вважати положення Розділу II «Економічна політика» Договору про заснування Європейського економічного співтовариства (Римський договір 1957 р.)¹ [21].

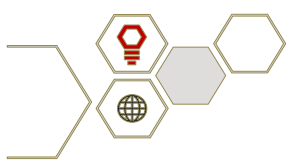
Таким чином, починаючи з 1995 року, в Європейському Союзі розгорнулася поетапна робота над упровадженням єдиної валюти, спираючись на правові засади, ухвалені країнами-членами ЄС. Єврокомісія запропонувала «Зелену книгу» як базу для дискусій про технічні й організаційні кроки, а наприкінці того ж року в Мадриді було затверджено назву нової спільної

¹ У подальшому ці положення були трансформовані та розвинуті в Розділі VI «Економічна та монетарна політика» Договору про Європейський Союз (Маастрихтський договір 1992 р.) [20], а згодом — кодифіковані в Розділі VIII «Економічна та монетарна політика» консолідованих версій Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу 2010 р. [22; 23].

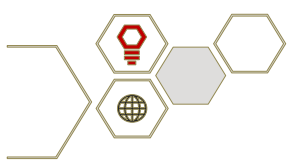
валюти - «євро» та графік його запровадження. У 1996 році стартувала широка інформаційна кампанія для населення, а також було ухвалено дизайн банкнот і монет. З 1 січня 1999 року євро набуло статусу офіційної валюти у безготівкових розрахунках; зокрема обмінні курси фіксувалися остаточно, державні боргові зобов'язання випускалися у євро, а валютну політику координувала Європейська система центральних банків. У перехідний період 1999–2001 років здійснювався друк банкнот, карбування монет та подвійне зазначення цін, щоб громадяни поступово звикли до нової валюти [16].

Отже, створення Європейського валютного союзу, правовий статус та функціонування якого ґрунтується на міжнародно-правових нормах, стало важливим етапом економічної і валютної інтеграції та принесло низку суттєвих переваг. Серед них можна виокремити ліквідацію витрат на обмін валют, що полегшило діяльність підприємств і банків, а також усунення валютного ризику між країнами єврозони, який раніше створював додаткові перешкоди для бізнесу. Важливим є і формування єдиного європейського ринку капіталів, що зміцнює позиції євро на світовій арені та робить його серйозним конкурентом долара США. Водночас не можна ігнорувати певні існуючі загрози. Так, учасники валютного союзу частково втрачають можливість використовувати політику валютного курсу та процентних ставок для стабілізації економіки. Обмеженою стає і фіскальна політика, що знижує гнучкість у реагуванні на уповільнення економічного зростання. Додатковою проблемою є складність у формуванні спільної економічної та монетарної політики, адже країни суттєво різняться за рівнями економічного розвитку. Також недостатність ресурсів в бюджеті ЄС ускладнюють підтримку проблемних регіонів. Таким чином, Європейський валютний союз створює значні можливості для прискореного розвитку, але водночас також несе і певні ризики, що вимагають зваженого підходу до економічної і валютної інтеграції та продуманого її правового забезпечення.

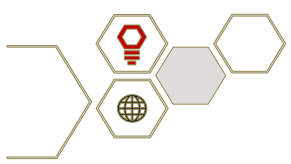
У зв'язку з цим, варто згадати, що у червні 2022 р. Україна офіційно отримала статус країни-кандидата на членство в ЄС, згідно рішення, прийнятого Європейською Радою, яке підтримали лідери країн-учасниць Європейського Союзу, на підставі укладеної Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами 2014 р. [24]. А в червні 2024 р. на першій Міжурядовій конференції ЄС офіційно розпочав переговори з Україною про вступ. Отже, виходячи з цього, перед країною може постати питання про валютну інтеграцію з ЄС та приєднання до єврозони. Тим більше, що деякі напрямки уніфікації у валютній та фінансовій діяльності вже закладені в Угоді про асоціацію України з ЄС 2014 р. [24]. Таким чином, щоб це не стало шоком для економіки та валютно-фінансової галузі країни, необхідно завчасно розпочати роботу щодо вироблення відповідної стратегії і тактики та їх правового забезпечення.

Розглядаючи особливості валютної інтеграції в інших регіонах світу та її правові засади, важливо звернути увагу на валютну інтеграцію в регіоні Південно-Східної Азії, яка має свої характерні риси. Фінансові ринки цього регіону розвиваються динамічно, що зумовлює потребу у зближенні валютних політик азійських країн та їх поступовій інтеграції. Ідеї створення спільної валюти країн регіону обговорювалися ще з 1970-х років, а в 1999 р. в межах АСЕАН+3 висунули концепцію Азійського валютного союзу за зразком європейського ЕКЮ, яку підтримав і Азійський банк розвитку у 2006 р. [25]. Водночас реальні умови для поглиблення валютної співпраці виникли після світової фінансової кризи 2007–2010 рр., яка продемонструвала необхідність зменшення валютних ризиків та залежності від долара США. Валютна інтеграція країн Південно-Східної Азії відповідає глобальній тенденції переходу до регіональних резервних валют, що ґрунтуються на розвитку потужних фінансових центрів і мають забезпечити стабільність та

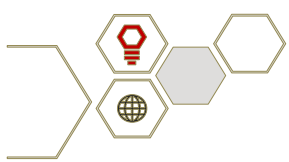
конкурентоспроможність національних валют в умовах зростання нестабільності світової грошової системи [7].

Проект створення Азійського валютного союзу (АКЮ) найбільше наближений до європейської моделі, адже передбачає копіювання принципів функціонування єврозони та запровадження спільної наднаціональної валюти. За своєю суттю АКЮ подібний до ЕКЮ чи СПЗ МВФ, проте відрізняється від європейського підходу відсутністю провідної інституції, держави-лідера та єдиного регуляторного центру [8, с.142]. Курс АКЮ планується визначати на основі валютного кошика, що включатиме долар США, євро, єну, південнокорейський вон та валюти країн ПСА, з урахуванням їхньої частки у ВВП і взаємній торгівлі. Таким чином, АКЮ відображатиме динаміку національних валют щодо долара і євро та слугуватиме індикатором стану регіональної економіки. Передбачено також й золоте забезпечення АКЮ, але використання цієї валюти буде переважно номінальним — як облікової одиниці для резервів, тарифів, показників чи емісії облігацій. Якщо раніше проєкт тяжів до японської єни, то нині регіональна конвергенція більше пов'язується з «китайським ядром» та зростанням ролі юаня у валютному блоці ПСА [7]. Створення повноцінного валютного союзу Південно-Східної Азії можливе лише за умови трансформації АСЕАН у глибоко інтегрований спільний ринок. Цей процес може тривати десятиліттями та потребуватиме зміцнення регіональної системи валютно-фінансових гарантій, розвитку й підтримки національних фондових ринків та розширення внутрішньої торгівлі в межах АСЕАН+3, а також розробки й прийняття відповідної міжнародно-правової бази на регіональному рівні. Подальша валютна інтеграція передбачає створення умов для активнішого руху капіталу, гармонізації монетарних і валютних політик, адаптації податкових систем та механізмів державної підтримки, а також визначення структури валютного кошика і частки в ньому національних валют на підставі узгоджених та прийнятих міжнародних документів [26].

Щодо Африканського континенту, то варто згадати, що ще 26 грудня 1945 року уряд Франції ухвалив декрет про запровадження франка CFA (африканського франка) як валюти у Французькій Західній Африці. Спершу його випуск здійснював “Банк Західної Африки” приватної форми власності, а з 1955 року – Емісійний інститут Французької Західної Африки і Того, державної форми власності. У 1959 році цю установу перетворили на Центральний банк держав Західної Африки, який із 1962 року став головним емісійним центром для країн-учасниць Валютного союзу Західної Африки: Кот-д'Івуару, Нігеру, Малі, Беніну, Сенегалу, Мавританії та Буркіна-Фасо.

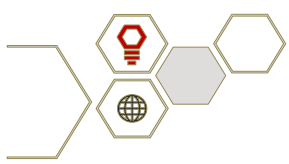
10 січня 1994 року у Дакарі було створено Західноафриканський економічний і валютний союз (WAEMU), який замінив попередній валютний союз. До його складу входять 8 країн, з них 7 франкомовних — Бенін, Буркіна-Фасо, Кот-д'Івуар, Малі, Нігер, Сенегал, Того і 1 — португаломовна — Гвінея-Бісау [27]. Головною метою Західноафриканського економічного і валютного союзу є узгодження економічної політики держав-учасниць, створення єдиного ринку з вільним рухом товарів, капіталу та робочої сили, проведення спільної митної політики щодо третіх країн та уніфікація законодавства. У межах союзу функціонує Центральний банк держав Західної Африки зі штаб-квартирою в Дакарі, заснований у 1959 р; використовується спільна валюта — франк CFA, курс якої фіксовано відносно євро ($1 \text{ €} = 655,957 \text{ CFA}$); працює Регіональна фондова біржа (BRVM); з 1998 р. діє єдина система бухгалтерського обліку (SYSCOA), а з 2006 р. — система розрахунків у режимі реального часу; уніфіковано податкову політику; створено Митний союз із єдиним зовнішнім тарифом [28]. Вісім країн Західноафриканського економічного та валютного союзу у 2020 році відмовилися від використання франка CFA і перейшли на єдину валюту - Еко. Також ці зміни передбачали, що французькі чиновники більше не будуть представлені в керівних органах центральних банків цих країн, а країни-члени більше не будуть тримати половину своїх іноземних резервів у Франції.

Отже, Західноафриканський економічний і валютний союз, став важливим кроком до валютної інтеграції регіону, забезпечивши спільну валюту, єдину митну політику та фінансові інститути. Відмова країн-учасниць від франка СФА та запровадження нової валюти Еко символізує прагнення до більшої економічної незалежності та зменшення пост-колоніального впливу Франції на економічну та валютну політику країн. Цей крок може посилити суверенітет держав і сприяти економічному розвитку та розвитку регіональної торгівлі. Однак, водночас створює виклики, пов'язані з необхідністю збереження фінансової стабільності та узгодження економічної політики між країнами з різним рівнем розвитку. Успіх запроваджених реформ, на нашу думку, визначатиметься здатністю союзу підтримувати баланс між інтеграцією та національними інтересами.

На американському континенті наразі немає загальноамериканського формального валютного союзу на зразок єврозони чи Західноафриканського економічного і валютного союзу. Однак деякі країни (Ель-Сальвадор, Панама, Еквадор) відповідно до національного законодавства та домовленостей з США, повністю або частково перейшли на використання долара США у якості своєї національної валюти. І хоча ідея створити спільну валюту "амеро" обговорювалася у контексті економічної та валютної інтеграції (наприклад, свого часу в межах НАФТА), наразі вона досі не реалізована і залишається радше концепцією. Оскільки не повністю відповідає, з нашої точки зору, інтересам менш розвинутих країн регіону, а також інтересам та цілям США, які прагнуть до ширшого використання долара США як країнами регіону у взаєморозрахунках між ними, так і до максимальної доларизації світової економіки, тобто максимальної валютної інтеграції країн навколо долара США.

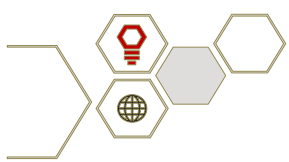
Водночас слід зазначити, що у Карибському регіоні існує економічний та валютний союз — Організація Східнокарибських держав, де країни користуються спільною валютою — східнокарибським долларом, який з 1976

року зафіксовано до долара США ($2,70 \text{ XCD} = 1 \text{ USD}$) [29]. А у Південній Америці офіційних валютних союзів наразі також немає. Хоча ідеї створити спільну валюту для торгівлі в межах таких блоків, як МЕРКОСУР, дійсно обговорювалися, зокрема йдеться про “сур” [9]. Проте, вони досі не реалізовані, але періодичні дискусії з цього питання все ще існують.

Враховуючи вищенаведене, можна зазначити, що міжнародно-правові аспекти валютної інтеграції включають універсальний (насамперед, в межах МВФ) та регіональний рівень. Тобто, охоплюють систему багатосторонніх міжнародних договорів і норм внутрішнього права регіональних інтеграційних об’єднань, які регулюють валютну співпрацю держав. Важливим елементом такої співпраці є багатосторонні міжнародні договори, що формують основу сучасної світової валютної системи. Найбільш значущим у цьому контексті є Статут Міжнародного валютного фонду, який визначає принципи валютної політики держав, регламентує механізм надання кредитів та впроваджує колективні інструменти розрахунків, зокрема спеціальні права запозичення (СПЗ). СПЗ виступають міжнародним резервним активом, який використовується для рівноваги платіжних балансів, балансування платіжних операцій і може розглядатися як один з перших кроків на шляху до створення універсальної міжнародної валюти [30], [31].

Таким чином, міжнародні організації відіграють ключову роль у розвитку валютної інтеграції та її міжнародно-правового забезпечення. Так, на підставі повноважень, закріплених в Статуті Міжнародного валютного фонду [30], МВФ контролює стабільність міжнародної валютної системи, сприяє макроекономічній стабілізації та координує політику держав у сфері валютних курсів, чим сприяє валютній інтеграції держав на універсальному та регіональному рівнях. Банк міжнародних розрахунків на підставі статутних документів забезпечує співпрацю центральних банків, виступає майданчиком для узгодження валютно-фінансової політики та виконує функції "банку банків", що також сприяє гармонізації національних законодавств держав у

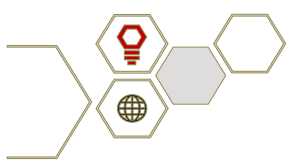

валютній та банківській галузях та їх інтеграційним процесам у валютній сфері на універсальному та регіональному рівнях. Світовий банк, у свою чергу, згідно положень міжнародних угод, підтримує держави у проведенні економічних реформ через надання фінансової допомоги та програм розвитку, що створює передумови для більш тісної валютної інтеграції.

Важливу роль у регіональному вимірі відіграє право Європейського Союзу, яке стало прикладом створення необхідного правового підґрунтя глибокої валютної інтеграції. Прийняття євро як єдиної валюти, створення Європейського центрального банку та формування Європейського валютного союзу показали можливості переходу від координації валютної політики до створення наднаціональної валютної системи. При цьому право ЄС закріплює суворі критерії бюджетної та економічної дисципліни для держав-членів, що підкреслює взаємозв'язок валютної інтеграції з обмеженням частини суверенних повноважень.

Деякі перші кроки на шляху уніфікації у валютній сфері намітилися також в межах БРІКС. Зокрема, йдеться про перехід країн БРІКС на все більше використання національних валют та юаня у взаєморозрахунках між ними, а також інші кроки у цьому напрямі, які ще знаходяться на стадії обговорення та розробки. Зрозуміло, що в межах БРІКС поки зарано говорити про валютну інтеграцію країн-учасниць, але певні обережні зрушення на цьому шляху явно мають місце.

В цілому, можна зазначити, що валютна інтеграція розглядається як прояв глобалістичних тенденцій, адже вона відображає прагнення країн до створення колективних валютних механізмів, здатних забезпечити стабільність та передбачуваність міжнародних валютних та фінансових відносин. І прикладом тут є не лише євро, але й СПЗ, які можна вважати прототипом універсальної міжнародної резервної та розрахункової валюти, що використовується не тільки в межах МВФ, але й десятками міжнародних, включаючи і регіональні, організацій.

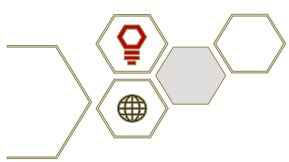

Проте, водночас процес валютної інтеграції порушує питання суверенітету, оскільки держави-учасниці змушені поступатися частиною контролю над власною грошово-кредитною політикою заради участі у спільних механізмах. Таким чином, міжнародно-правові аспекти валютної інтеграції демонструють складний баланс між прагненням до глобальної стабільності та збереженням національної економічної валютної та фінансової незалежності.

Висновки. Валютна інтеграція у межах регіональних об'єднань є складним і багатовимірним процесом, який відображає як економічні, так і міжнародно-правові тенденції розвитку світового господарства. Вона ґрунтується на поступовому переході від зони вільної торгівлі та митного союзу до формування економічного і валютного союзу, що передбачає тісну координацію валютної та грошово-кредитної політики держав-учасниць. Найвищим проявом такої інтеграції виступає створення наднаціональних інституцій і запровадження спільної валюти, як це відбулося, наприклад, в межах Європейського Союзу через інституціалізацію Європейського центрального банку та впровадження євро.

Отже, з одного боку, валютна інтеграція сприяє усуненню бар'єрів у міжнародній торгівлі, зменшенню валютних ризиків, підвищенню конкурентоспроможності та залученню інвестицій, а з іншого — вона зумовлює обмеження національного суверенітету у сфері грошово-кредитної політики, оскільки держави передають частину своїх повноважень наднаціональним органам. Це створює необхідність пошуку балансу між економічними вигодами та політико-правовими викликами інтеграційного процесу.

Так, більшість регіональних об'єднань держав у своїх інтеграційних процесах не доходять до однієї з найвищих стадій інтеграції – створення валютного союзу, і навіть не закріплюють це юридично в якості цілі у своїх правових документах. З нашої точки зору, це пояснюється, насамперед,

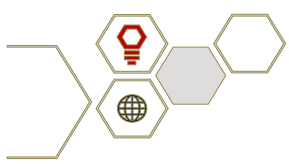

небажанням держав відмовлятися від частини свого суверенітету, а також економічними та політико-правовими труднощами, пов'язаними з різним рівнем економічного розвитку держав-учасниць, складністю узгодження їх політичних підходів, а отже, і складністю узгодження воľ держав щодо прийняття відповідних політичних домовленостей та відповідного їх правового оформлення.

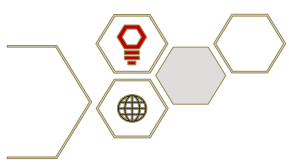
Таким чином, валютна інтеграція у регіональних об'єднаннях є не лише валютно-фінансовим та економічним, а й міжнародно-правовим явищем, що демонструє прагнення держав до стабільності, ефективності та передбачуваності у світовій економіці, але водночас ставить питання про межі збереження національного суверенітету в умовах глобалізаційних процесів. Зазначені тенденції та явища можуть бути предметом подальших наукових досліджень, зокрема і в контексті інтеграції України та ЄС.

Список використаних джерел

1. Allen L. The Encyclopedia of Money. Santa Barbara: ABC-CLIO LLC, 2009. 520 p.
2. Willis H. P. A History of the Latin Monetary Union. Chicago: The University of Chicago Press, 1901. 332 p.
3. Döring E. Handbuch der Münz-, Wechsel-, Mass- und Gewichtskunde. Koblenz: Hölscher, 1854. 536 p.
4. Andersen S. E. The Origins and Nature of Scandinavian Central Banking. Rungsted: Palgrave Macmillan, 2016. 237 p.
5. Верига А. В. Європейська валютна інтеграція: перспективи для України. Теорія і практика суспільного розвитку. 2013. № 4.
6. Приступа Т. В. Європейська валютно-фінансова інтеграція: проблеми і перспективи для України. Фінансовий простір. 2014. №2. С.137-141.
7. Шлапак А.В. Ключові напрями валютної інтеграції в регіоні Південно-Східної Азії. Ефективна економіка. 2015. №8. С. 21-23.

8. Казарінов Д. В. Міжнародний досвід регіональної валютної інтеграції // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. – 2012. – Вип. 3 (13). – С. 140-153.
9. Sebastian Edwards. Monetary unions, external shocks and economic performance: a Latin American perspective. Bank of Greece Working Paper. 2022. №43. P.52.
10. Савчук С.С., Ставнійчук А.П. Історичне становлення міжнародно-правових стандартів банківської діяльності. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. №7. С. 513-516.
11. Савчук Ю. А. Проблеми розвитку європейської валютної інтеграції на третьому етапі створення Європейського економічного і валютного союзу: Дис. ... канд. екон. наук. — К., 2001.
12. Боринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підруч. — К.: Знання, 2001.
13. Яковюк І.В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз: монографія. Харків: Право, 2013. 760 с.
14. Хаустова М.Г. Правова інтеграція: теоретичний аспект. Вісник Національної академії правових наук України. 2018. Т. 25. № 1. С. 192-203.
15. Луць Л. Правова інтеграція: загальнотеоретична характеристика. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2004. № 39. С. 79-85.
16. Дахно І.І. Міжнародна економіка: навч. посіб. 2-ге вид., випр. і допов. — К.: МАУП, 2006. — 248 с.
17. Баймуратов М., Хоббі Ю. Модифікації державного суверенітету в умовах європейської інтеграції в контексті взаємовідносин Європейського Союзу з державами-членами: монографія. Суми: Унів. кн., 2013. 298 с.
18. Європейське право: право Європейського Союзу: підручник: у трьох кн. / за заг. ред. В.І. Муравйова. К.: Ін Юре, 2015; Муравйов В.І., Мушак Н.Б., Волошин Ю.О. Право Європейського Союзу. Фенікс, 2023. 436 с.

19. Шереметьєва О.Ю. Правові засади співробітництва України з європейськими валютними організаціями та їхня роль у розвитку євроінтеграційних процесів. Амраго. Спецвипуск. Том 2. 2022. С. 157-165.

20. Договір про Європейський Союз від 07.02.1992 р. (Маастрихтський договір). Люксембург: Управління офіційних публікацій Європейських Співтовариств, 1992.

21. Договір про заснування Європейського економічного співтовариства (Римський договір) від 25.03.1957 р. Офіційний веб-сайт Європейського Союзу. URL:https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tec_1992/oj (дата звернення: 17.11.2025 р.)

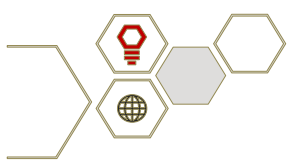
22. Договір про реформування Європейського Союзу (Лісабонський договір) від 13.12.2007 р. Офіційний веб-сайт Європейського Союзу. URL:https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tec_1992/oj (дата звернення: 17.11.2025 р.)

23. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями (в редакції від 30.03.2010 р.) Офіційний веб-сайт ВРУ. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення: 17.11.2025 р.)

24. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 21.03.2014 р. № 984_011 (у редакції від 30.11.2023 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2014.

25. Yu Yongding. Regional financial integration is unfinished business. EastAsiaForum. URL:<https://eastasiaforum.org/2022/09/19/regional-financial-integration-is-unfinished-business/> (date of access: 02.09.2025)

26. Ogawa, Eiji and Shimizu, Junko, Asian Monetary Unit and Monetary Cooperation in Asia. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1803005> (date of access: 02.09.2025)

27. West African Economic and Monetary Union (WAEMU) Documents. IMF. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/SPROLLs/WAEMU-362#sort=@imfdate%20descending> (date of access: 02.09.2025).

28. Union Economique et Monétaire Ouest Africaine. URL: <https://www.uemoa.int/> (date of access: 02.09.2025).

29. OECS - Organisation of Eastern Caribbean States. URL: <https://oecs.int/en/> (date of access: 07.08.2025).

30. Articles of Agreement of the International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/aa/> (date of access: 07.08.2025).

31. Special drawing rights. URL: <https://www.imf.org/en/Topics/special-drawing-right> (date of access: 07.08.2025).